

Öğretmen Mesleki Çalışma Programı Kapsamında Örnek Filmler: Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Sample Films in the Scope of the Teacher Professional Work Program: The Concept of Gender

Rabia NAZLI¹ , Sevil FİLİZ²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Türkiye

²Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim, Ankara, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 Eylül dönemi için hazırlanan mesleki çalışma programı dahilindeki örnek filmlerin toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesi amaçlanmıştır. İlgili programların hedefi eğitimin en önemli iştirakçilerinden olan öğretmenler ve okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, hayat boyu öğrenme kurumlarında görevli yöneticilerin alan bilgisi ve pedagojik yeterliliklerini artırmanın yanında, yeni beceriler kazandırmak, genel kültürlerini artırmak, eğitim ve öğretimde karşılaşılan problemlere çözüm yolları bulmaktır. Öğretmen eğitiminde, öğretmenlerin kültür ve fikirleriyle öğrencilerden başlayarak daha geniş bir çevreye yayılan etkileri göz önünde bulundurulmalı, ön yargı ve ayrıştırıcı düşünceleri besleyen filmlerin öğretmen eğitiminde kullanılmasından kaçınılmalıdır. Filmler bireylerin düşünsel yapılarını etkileyen, bakış açısı yerleştiren, algılar üreten ve sürdüren medya ürünleridir. Bu nedenle programda önerilen filmlerin belirtilen amaçlar için önemli bir kavram olan toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi gerekli görülmüştür. Nitel bir çalışma özelliği gösteren bu araştırmada doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Programda yer alan 24 film için Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Ölçeği ve Bechdel Testi ayrı ayrı kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde Miles & Huberman'ın güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre incelenen filmlerde yüksek oranda cinsiyetçi ifadeye rastlanmıştır. Filmlerdeki erkek ve kadın karakter sayısında, karakterlerin meslekleri, hobi ve aktiviteleri ve temsil biçimlerinde genelgeçer toplumsal cinsiyet kabullerinin sürdürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

This study aims to examine a sample of films within the professional work program as prepared by the Ministry of National Education for the September 2017 period in terms of the concept of gender. The aim of the relevant program is to enhance the subject expertise and pedagogical competence of educators and administrators as pivotal participants in education across preschool, primary, secondary, and lifelong learning institutions while also imparting new skills for enriching their general knowledge and finding solutions to the challenges encountered in education and teaching. Considering the broad impact of teachers' cultures and ideologies and how this extends from their influence on students to wider societal realms are essential in teacher education, as well as not utilizing films that foster prejudice and divisive thoughts. Films are media products that influence individuals' cognitive frameworks, shape perspectives, and perpetuate perceptions. Therefore, examining the recommended films in the teacher education program has been deemed necessary within the context of the crucial concept of gender, which is pertinent to the stated objectives. This qualitative study utilizes the document analysis method and using the Gender in Films Scale to collect separate data regarding 24 individual films in the teach education program. The study uses Miles and Huberman's (1994, as cited in Patton, 2002) reliability formula to analyze the data. According to the findings, a high rate of sexist expressions have been found in the analyzed films. The study has concluded that the number of male and female characters in the films; their occupations, hobbies, and activities; and the way they are represented perpetuate common gender biases.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Mesleki Çalışma Programı, Toplumsal Cinsiyet, Bechdel, Medya, Film

Keywords: Teacher Professional Work Program, Gender, Bechdel, Media, Film

Corresponding Author: Rabia NAZLI E-mail: rabianazli9907@gmail.com

Submitted: 12.01.2024 • Revision Requested: 03.04.2024 • Last Revision Received: 20.04.2024 • Accepted: 22.04.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

1. GİRİŞ

Toplumlar değişmez değildir. Aynı şekilde toplumların sahip olduğu değerler de değişmez değildir. Toplum, kendisine sunulan medya ürünlerini etkilemekte ve bu ürünlerden etkilenmektedir. Örneğin bir dizi, içinde yaratıldığı toplumsal çevreden nasıl izler taşımaktaysa toplum da kendi içerisinde kabul görmüş ve benimsenmiş dizilerden izler taşımaktadır. Medya ürünlerinin bu güçlü yönü kimi zaman bir manipülasyon aracı olarak da kullanılabilir. Alman yazar Hans Magnus Enzensberger, bu görüşü biraz daha ileri götürerek manipüle edilmemiş yazı, film veya yayının olmadığını iddia eder (Grimm ve Armstrong, 1982). Bu düşünce tartışmaya ve araştırmaya açık olmakla birlikte, çevredeki medya ürünlerini sorgulamaya itmektedir. Medya, toplumu olduğu gibi yansıtmamakta, seçilmiş mesajlar iletmeye ve toplum hafızasına yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu durumu Stuart Hall, “temsil” kavramı ile açıklamaktadır. Stuart Hall, temsili “anlamalı bir şey söylemek ya da dünyayı anlamalı bir şekilde diğerlerine anlatabilmek için dilin kullanımı” olarak tanımlamaktadır (Hall, 2017, s.23). Ona göre temsil etmek, yansıtmadan tamamen farklıdır. Temsilde aktif ve kasıtlı bir seçme, yapılandırma ve biçimlendirme söz konusudur. “Hall, medyanın gerçekliği belirli bir tarzda ürettiğini, kurduğunu ve tanımladığını söyler” (Çoban Keneş, 2015). Medya, gerçekliği iletme işlevini dil yoluyla gerçekleştirir. Dil yoluyla anlam temsiline yönelik ise üç yaklaşım bulunmaktadır:

1. Yansıtıcı Yaklaşım: “Yansıtıcı yaklaşımda anlamın gerçek dünyadaki nesnede, kişide, fikirde, hatta olayda yattığı ve dilin bir ayna gibi işlev görerek dünyada zaten mevcut olan gerçek anlamı yansıttığı düşünülür”. Fakat dil, dünya gerçeklerini tam anlamıyla yansıtmadığı için Hall, bu yaklaşımı dil ve anlam üretimi ilişkisi açısından yetersiz görmektedir.

2. Kasıtlı Yaklaşım: Yansıtıcı yaklaşımın aksine bu yaklaşım dilin, yazarın gördüklerini aktardığını savunmaktadır. “Konuşan yazar kişinin dünyaya dair kendine özgü yorumunu dil yoluyla empoze ettiğini savunur”. Her birey kendi bakış açısını aktarmak için dili kullansa da dilin sosyal bir kavram olması ve anlamın tek kaynağının bireyler olamayacağı nedeniyle bu yaklaşım da yeterli kabul edilmemektedir.

3. İnşacı Yaklaşım: Dilin kamusal ve sosyal karakterini onaylayan inşacı yaklaşım ise dilin hem bireysel hem de toplumsal karakterine vurgu yapmaktadır. “Ne şeylerin ne de bireysel kullanıcıların kendi başlarına dilde anlam sabitleyebileceğini kabul eder”. Buna göre dışarıda yansıtılacak gerçek bir dünya vardır fakat anlamı aktaran dünya değildir. Dünyadaki anlamı inşa etmek ve aktarmak için dil temsillerini kullanan sosyal varlıklara ihtiyaç vardır (Hall, 2017, s.35).

Görüldüğü üzere bireyler dünyayı olduğu gibi yansıtmamakta ve kendi seçtikleri birtakım temsilleri dil yoluyla sunmaktadır. Medya da aynı şekilde tamamen var olan toplumu yansıtmamakta, gerçekliği seçilmiş mesajlarla harmanlayarak sunmaktadır. Medya, mesajları bir inşa süreci sonucunda oluşturup düzenlemektedir. Bu süreç, içerisinde neyin içerikte yer alacağı veya almayacağı, gerçekliğin nasıl sunulacağı gibi birçok kararı barındırmaktadır. Bu durum da medyanın gerçekliği bir ayna gibi olduğu şekilde yansıtmadığını destekler niteliktedir (Kellner ve Share, 2007). Sinema izleyiciye bir fikir ya da yargıyı temsili öğeler aracılığı ile iletmektedir. Reklamlardan dizilere birçok medya ürünü toplum konjonktürünü yansıttığı gibi izleyiciye belli mesajlar sunmaktadır. Örneğin, “reklamların amacı bir ürünün pazarlanması gibi görünse de aslında reklamlar izleyicilere belli başlı imajlar sunarak onlara nasıl olmaları gerektiğine dair mesajlar içerir” (Ertung, 2013, s.91). Bu imajların en başında da toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları gelmektedir. Filmlerde, dizilerde, reklamlarda “doğru” bir toplumsal cinsiyet temsili sunularak normal olanın sunulan bu imaj olduğu aşılacaktır.

Medyanın bu yönlendirici gücü eğitim açısından da büyük bir önem teşkil etmektedir. Çünkü bilindiği gibi “eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972, s.12). Bu nedenle eğitimde kullanılacak medya ürünlerinin belirlenmesi oldukça kritik bir noktadır. Bu ürünler, amaçlarla çelişkili olmamalı, bireye olumlu özellikler kazandırmalıdır.

Eğitimde medya kullanımı birçok farklı alanda kendini göstermektedir. Eğitim programlarında medya okuryazarlığına dair kazanımlar yer almakta, öğretmenler eğitim sırasında medya materyalleri kullanmaktadır. Medyanın eğitimde kullanıldığı diğer bir alan ise öğretmenlerin yetiştirilmesidir. Öğretmenler, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde şüphesiz en başat faktörlerden biridir. Yalnızca amaçlı öğrenmeler ile değil aynı zamanda örtük öğrenmeler yoluyla da öğrencileri etkileyen rol modellerdir. Bu nedenle öğretmenlerin akademik bilgi ve becerileri kadar kültürel birikimleri de büyük önem taşımaktadır. Eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin koşulsuz kabulü, öz yeterlilik ve kendini gerçekleştirme açısından en gerekli şartlardan bir tanesidir. Fakat kendi eğitim sürecinde belli kalıp yargılara göre yetiştirilmiş, farklılıklara saygı ve dahası tahammülü olmayan öğretmenlerin, kendi öğrencileri için sağlıklı birer rol model ve eğitimci olması oldukça zordur. Öğretmen eğitiminde, yıllarca sorgulanmadan kabul edilmiş ön yargılar giderilmek yerine pekiştirilirse gelecek nesillerden beklenen olumlu kırılma gerçekleşemez. Bu noktada, eğitimcilere izlemesi tavsiye edilen filmlerin dikkatli seçilmesi gerekmektedir. Mevcut ortamdaki egemen ideolojileri temsil eden fikirlerin yansıtması ve yerleştirmesine olanak sağlayan sinemanın, detaylı incelenmediği sürece bilinçdışı bir şekilde çalışıp toplum hafızasını şekillendirmede bir araç olarak kullanılması söz konusudur (Özen, 2017). Bu nedenle eğitimcilere örnek olarak gösterilen filmlerin ayrıştırıcı ve ötekileştirici mesajlar içermemesi, sorgulanmadan kabul edilmiş kalıp yargılara yer vermemesi, eşitsizlikleri pekiştirmemesi beklenmelidir.

Araştırmanın bu bölümünde öğretmen mesleki çalışma programı ve toplumsal cinsiyet kavramı açıklanacak, medyada kadın temsili incelenecek ve ilgili alan yazın çalışmaları sunulacaktır.

1.1. Öğretmen Mesleki Çalışma Programı

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014, Madde 38), MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2017, Madde 87) ve Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği (2017, Madde 52) doğrultusunda görevli yönetici ve öğretmenler, derslerin kesimi tarihinden temmuz ayının ilk iş gününe, eylül ayının ilk iş gününden derslerin başlangıç tarihine kadar geçen sürelerde ve kasım, nisan aylarında birer hafta mesleki çalışma yapmaktadırlar (Albez ve diğerleri, 2020). Bu çalışmalar MEB tarafından hazırlanan bir program çerçevesinde planlanmakta ve uygulanmaktadır.

Mesleki çalışma programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, hayat boyu öğrenme kurumlarında görevli yönetici ve öğretmenlerin genel kültür, özel alan eğitimi, pedagojik formasyon alanlarında bilgi ve görgülerini artırmak, yeni beceriler kazandırmak, eğitim ve öğretimde karşılaşılan problemlere çözüm yolları bulmak, öğrenci ile çevrenin ihtiyaçlarına göre plan ve programları hazırlayıp uygulamak amacıyla hazırlanmaktadır. Eylül 2017 dönemi için hazırlanan mesleki çalışma programı içerisinde okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, ortaöğretim, mesleki ve teknik ortaöğretim, imam hatip ortaokulları ve liseleri, özel eğitim ve rehberlik hizmetleri kurumları ve hayat boyu öğrenme kurumları mesleki çalışma programlarının yanı sıra (ekler bölümünde) örnek kitap ve film listesi de yayınlanmıştır. “Ekte verilen bu örnek kitap ve film listesindeki eserlerin, eğitimler boyunca okul idaresinin uygun bulunduğu saatlerde öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkısı açısından eleştirel gözle tartışılması kararlaştırılmıştır” (MEB, 2017). Diğer bir ifade ile mesleki çalışma programı kapsamında öğretmenlere yalnızca alan bilgisi ve mesleki bilgi kazandırılması değil, aynı zamanda kültürel ve kişisel gelişimlerini desteklemek de amaçlanmaktadır. Bu nedenle ilgili programlarda önerilen filmler ve kitaplarda eğitsel olarak idealize edilmiş karakterlerin yanında kültürel ve sosyal kalkınmaya destek olacak karakter ve mesajlar da bulunmalıdır.

1.2. Toplumsal Cinsiyet

İlk kez Robert Stoller tarafından Amerika’da 1968 yılında yayımlanan Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet (Sex and Gender) adlı kitapta kullanılan toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin toplumdaki konumunu ifade etmek için kullanılmıştır (Çalışır, 2018).

Cinsiyet kavramı, biyolojik olarak erkek ve kadının farklılığını ifade ederken, toplumsal cinsiyet erkek ve kadın cinsiyetleri arasındaki adaletsizliğe ve vurgu yapar (Marshall, 1998’den akt. Okten, 2009). Toplumsal cinsiyet kavramı bireylere toplum tarafından atanan cinsiyet rollerini ifade eder. Bu roller doğanın zorunlu kıldığı gerçeklikler değil, öğrenilmiş ve zaman içinde öğretilerek aktarılmış kalıp yargılardır. Değişmez değildir. Kültürler arasında değişimlere uğradığı gibi belli zamanlara göre de değişimlere uğrayabilmektedir. Biyolojik bir gerçeklik olan ve daha somut bir varlığa sahip cinsiyet kavramının aksine toplumsal cinsiyet, kültürel inşa sürecinden etkilenen daha soyut bir kavramı açıklamaktadır. Bireyin içerisinde yer aldığı toplum kültürü bireyi etkileyerek onun toplumsal rollerine dönüşmektedir (Butler, 2014). Aynı şekilde Ann Oakley tarafından 1972 yılında yayımlanan Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum (Sex, Gender and Society) adlı kitabında da toplumsal cinsiyet kavramı “bir kültür meselesi” olarak tanımlanmaktadır. Oakley, toplumsal cinsiyet rollerinin biyolojik bir kökeni olmadığını, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında kurulmuş ilişkilerin doğal bir dayanağı olmadığını belirtmiştir (Oakley, 1985; aktaran Marshall, 1999).

Toplumsal cinsiyet kavramı Türkiye’de dilimize 1990’ların başında girmiştir. İstanbul Sözleşmesi ise bir toplumsal cinsiyet tanımını içeren ilk uluslararası sözleşmedir. Bu kabulde birlikte, “kadınların ve erkeklerin sadece biyolojik olarak dişi ve eril olmadıklarının, kadınlara ve erkeklere roller ve davranışlar atfeden ve toplumsal olarak inşa edilen bir toplumsal cinsiyet kategorisinin de var olduğu” da kabul edilmiş demektir (Ecevit, 2021). Kendisine atanan toplumsal cinsiyet rollerini kabul eden bireyler zamanla, toplumun kendisi için uygun gördüğü bu rolleri kendi tercihi ile seçtiğine inanmaktadır. Fakat maruz kalınan mesajlar, manipülasyonlar ve kabuller bu tercihe giden süreçte oldukça etkilidir.

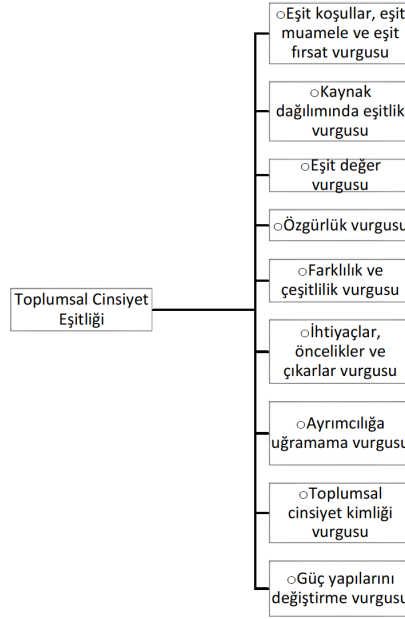
Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları yalnızca kadınları hedef almamakta, erkekleri de belli stereotiplere indirgeyerek “doğru” erkekliği dayatmaktadır. Bireyler bu öncesiz-sonrasız ölçütlere uymadıkları, kalıplara sığmadıkları zaman ötekileştirilmekte ve toplumun yargılamalarına maruz kalmaktadır. Cinsiyete dayalı iş bölümü ve olağan yaşam akışı içerisinde biyolojik cinsiyetten güç alınarak hem erkeğin hem de kadının sosyal yapı içerisindeki konumu belirlenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramına erkeklik üzerinden yaklaşan R.W. Connell ve Michael Kimmel gibi kuramcılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kaynağına inebilmek için erkeklik kavramına da bakmak gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan hegemonik erkeklik kavramı, fizik, statü bakımından ve ekonomik olarak güçlü, duygularını paylaşmayan, kadınlar ve diğer erkekler üzerinde hakimiyet kuran bir erkeklik anlayışının varlığından söz ederler (Kimmel, 2005; Connell, 2019).

Erkeklik, bir toplumsal cinsiyet kategorisidir; diğer bir deyişle, erkeklik, biyolojik ve/ya fiziksel olarak başlayıp, toplumsal ve kültürel araçlarla şekillendirilmektedir. Biyolojik olarak erkek olan bireyler, doğumu izleyen ilk aylardan itibaren, “erkek olmayı” öğrenirler. Anne rahmine düşüştüğü andan itibaren maruz kalınan erkeklik kabullerine göre duygusallıklarını gizlemeyi, zorluklara karşı fiziksel gücünü kullanmayı, acıya katlanmayı, zayıf yönünü gizlemeyi ve korumayı öğrenirler. Bireyler bu süreçte attıkları her adımı belli normlara uydurmaya çalışan bir çevreyle karşılaşır. Makbul erkeklik imgesine göre yetiştirilmek istenirler. “Erkek

adam ağlamaz!”, “Erkek dediğin korkmaz!”, “Kız gibi oynamasana!”... Bu söylemler erkekliğin yadsınamaz ölçütleriymiş gibi dile getirilse de gerçekte toplumsal ve kültürelidir. Bu nedenle de zaman ve mekân içinde değişebilir ve farklılık gösterebilirler (Bozok, 2011).

Simone de Beauvoir, *İkinci Cinsiyet* adlı eserinde ataerkil toplumlarda erkek cinsiyetinin normal, kadının ise “öteki”, eksik ve erkeğe özenen olarak kabul edildiğini vurgularken bu eşitsizliğin dayandırıldığı biyolojik gerçekliklerin eşitsizliği kaçınılmaz ve meşru kılamayacağını savunmuştur Beauvoir, (2022).

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise bireylerin cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılık yaşamamasını ifade etmektedir. Tek bir bağlamda tanımlanamayacak kadar çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle toplumsal cinsiyet eşitliği, Ecevit (2021) tarafından farklı boyutlarda açıklanmıştır. Bu boyutlar aşağıdaki gibidir. Eşitlik kavramı fırsat eşitliği, hizmetlere ulaşma, gelir dağılımında adalet,

Şekil 1. Toplumsal cinsiyet eşitliği boyutları

hukuki temsil vb. birçok alanda sık sık dile getirilmektedir. Hedeflenen eşitliğin sağlanmasında farkındalığın artırılmasının önemi büyüktür. Toplumdaki birçok eşitsizlik, biyolojik cinsiyetin bir gerekliliğiymişçesine kabullenilmekte ve sürdürülmekte iken kalıcı adımlar atılabilmesi için toplum tutumunda değişikliğe gidilmelidir. Kalıp yargıların üretildiği, yeniden üretildiği ve sürdürüldüğü medya ise bu noktada önemli bir propaganda aracıdır. 1995 yılında Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı'nda medyanın kadın ve erkeğin sosyal statüsünün belirlenmesindeki önemine vurgu yapılmış ve medyada adaletsiz temsil, eşitliğin önündeki ilk 10 engelden biri olarak görülmüştür (Toker, 2017).

1.3. Medyada Kadın Temsili

Medya, toplumlarda belli fikirlerin oluşması, aktarılması ve normalleştirilmesinde en etkili faktörlerden biridir. Medyada izleyiciye sunulan karakterler özellikleri, diyalogları ve temsil ettiği kavramlar gibi birçok yönden model oluşturmaktadır. Özellikle medyaya ulaşım yaşının oldukça düştüğü günümüz dünyasında medyada sunulan öğeler çocukların gelişimde de kritik bir öneme sahiptir. Medya, kullandığı dil ile cinsiyetçi kavramları yaygınlaştırmaktan yarattığı stereotiplerle ön yargıları güçlendirmeye, kadınları nesneleştirmekten şiddeti normalleştirmeye birçok konuda toplumun şekillenmesinde rol oynamaktadır.

Reklamverenler Derneği liderliğinde 2018 yılından beri yürütülen Effie Awards Türkiye Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi Araştırması 2022 sonuçlarına göre;

- Reklamlardaki karakterlerin %57'sini erkekler, %43'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır.
- Geçtiğimiz üç seneki kadın dış ses ortalaması %24 iken yapılan kararlı çalışmalarla bu oran 2022 yılında %38'e yükselmiştir.
- Kadın karakterler %49 oranında evde, %18 oranında işyerinde %33 oranında da diğer alanlarda gösterilirken erkeklerde bu oran %32 ev, %26 işyeri, %42 ise diğer ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜSİAD tarafından 2018 yılında yapılan Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması'na göre;

- En çok izlenen 12 dizinin 7'sinde erkek merkezli hikayeler ve başrollerde erkek karakterler bulunmakta, içerik açısından da erkek egemen temalar işlenmektedir.
- Dizilerde yaş ve güzellik ölçütlerine uygun olmayan kadınlar cinsiyetsizleştirilmiş bir figür olarak temsil edilmiştir.
- Zayıflık ve narinlik kadınlar için olumlu/çekici bir özellik olarak, erkekler için ise olumsuz olarak konumlandırılmıştır.
- Kadınlar %71 oranında iç mekanlarda gösterilirken erkekler %80 oranında dış mekanlarda gösterilmektedir.

Bunlar dışında da çalışmada, dizilerin toplumsal cinsiyet yargılarını pekiştirdiği ve normalleştirdiğine yönelik birçok veri bulunmaktadır.

Medyanın toplumu eğitime işlevi, doğru ve yanlış davranışı, tutumları ve değerleri öğretme noktasında öne çıkmaktadır. Medya mesajları doğrudan sunulmadığı ve bilinçdışı olarak özümsemiği için bireyler medyadan etkilendiğini ve medya yoluyla eğitildiğinin farkında olmamaktadır (Kellner ve Share, 2007). Berger (1999), film kahramanlarının ait oldukları tarihsel kesiti biçimlendirdiğini ve bireylere kendileri özdeşleşecekleri kişilik modelleri sunarak izleyiciye kimlik kazandırdığını ve bu yolla toplumun değişiminde etkili olduğunu savunmaktadır. Medyanın, özellikle toplum kültür ve kabullerinde var olan eşitsizlikleri ve cinsiyet kalıplarını yayma, sürdürme ve iyileştirme potansiyeli bulunmaktadır (Grizzle, 2014).

Çelebi (2022) medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini incelediği çalışmada medyanın cinsiyet eşitsizliğini güçlendirmede etkili olduğu ve geleneksel roller üzerine kurulduğu sonucuna ulaşmıştır. Katılımcılar, bireylerin sosyal sınıfı ve eğitim seviyeleri fark etmeksizin medyada iş bölümü ve mesleki dağılımların cinsiyete göre belirlendiğini belirtmiştir. Özellikle çocuklar tarafından maruz kalındığında sorgulanması daha zor olan kalıp yargılar bireylerin zihinlerine kolayca yerleşebilmektedir.

Galdi, Maass ve Cadinu (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kadınların cinsel nesnelere olarak gösterildiği nesneleştirici televizyon içeriğine maruz kalmanın, taciz edici davranış olasılığını arttırdığı hipotezi araştırılmış ve nesneleştirici TV'ye maruz kalan erkeklerin, diğer koşullardaki katılımcılara göre cinsel baskıya daha fazla eğilim gösterdiklerini ve daha fazla cinsiyet taciz edici davranış sergiledikleri ve cinsiyet normlarını sürdürdükleri saptanmıştır. Dill ve Thill (2007) ise gerçekleştirdikleri çalışmada gençlerin cinsiyetçi medya tasvirlerini aynaladıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışır (2018), toplumsal cinsiyet ve çocuk ilişkisini medya temelinde ele aldığı Canlandırma Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini: 2000 Sonrası Disney ve Pixar Filmleri Üzerinden Bir Analiz adlı yüksek lisans tezinde filmlerde güçlü kadın karakterlere yer verilmesine rağmen toplumsal cinsiyet kalıplarının yansıtıldığını ve erkek egemen ideolojinin tekrar tekrar üretildiğini vurgulamıştır.

Alan yazın incelendiğinde öğretmenlere yönelik mesleki çalışma programının; öğretmen görüşleri (Albez, Yıldırım ve Ayık, 2020; Arslan ve Üstün, 2022), bu programlar içerisinde yer alan filmlerin sınıf yönetiminin boyutları (Akcan ve Kara, 2021) ve ölçme değerlendirme öğeleri (Kezer ve Çetiner, 2019) açısından incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Fakat öğretmenlere mesleki çalışma programı kapsamında izlenen/izlenmesi tavsiye edilen filmlerin toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmada öğretmenlere yönelik hazırlanan mesleki çalışma programı dahilindeki filmlerin seçilmesinin nedeni öğretmenlerin bireyi ve dolayısıyla toplum algılarını şekillendirmekteki önemidir. Polat (2010), eğitimde ve sınıf içi süreçlerde cinsiyetçi yaklaşımların yansımalarını araştırdığı çalışmada toplum kabulünde yer alan cinsiyet rollerinin eğitimde bulunduğu, bu rollerin eğitimciler tarafından dil, materyaller vb. yollarla pekiştirdikleri ve bu durumun eğitimi sektöre uğrattığını belirtmiştir. Aslan (2015) tarafından 510 öğretmen adayıyla yürütülen çalışmada öğretmen adaylarının ataerkil yapıyı destekleyen, toplumsal cinsiyet ön yargılarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalarda öğretmenlerin doğrudan olmasa da cinsiyetçi kabulleri pekiştirdiği görülmektedir. Eğitimde hedeflenen eşitliğin gerçekleşebilmesi için eğitim ortamlarının ötekileştirici ifade ve davranışlardan arındırılması gerekmektedir. Bu nedenle birey algılarında etkili olan medya içeriklerinin öğretmenlere önerilmeden önce detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin 2017 Eylül Dönemi Mesleki Çalışma Programı kapsamında izlemesi için örnek gösterilen filmlerin toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın söz konusu filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirme derecesinin incelenmesi ve dolayısıyla öğretmenlerin kendilerine önerilen filmlere yönelik eleştirel farkındalığının artırılması yönüyle alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. Amaç

Bu çalışmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 Eylül dönemi için yayınlanan Öğretmen Mesleki Çalışma Programı kapsamında yer alan filmleri (MEB, 2017) toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelemektir.

Belirtilen ana amaç doğrultusunda çalışmanın alt amaçları şunlardır:

MEB 2017 Eylül Dönemi Öğretmen Mesleki Programı dahilindeki örnek filmleri;

1. İçerik açısından toplumsal cinsiyet bağlamında incelemek

2. Karakter özellikleri açısından toplumsal cinsiyet bağlamında incelemek
3. Kadın karakterlerin filmlerde temsili açısından incelemek

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynağı, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. “Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır” (Karasar, 2023). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. “Sözü edilen kaynakların yanı sıra; film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

2.2. Veri Kaynağı

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2017 Eylül dönemi için hazırlanan Öğretmen Mesleki Çalışma Programı kapsamında 29 adet film bulunmaktadır. Liste içerisinde yer alan *American Teacher (2011)*, *Asya'nın Kandilleri (2005)* *Batıya doğru Akan Nehir (2011)* *Olmak ve Sahip Olmak (2002)* ve *Süpermen'i Beklerken (2010)* belgesel türündedir. Karakter ve kurgu unsurlarını doğru olarak değerlendirebilmek amacıyla, örnek film listesinde yer alan 5 adet belgesel çalışmaya dahil edilmemiştir. *The Blind Side (Kör Nokta)* adlı film listeye iki kez yazılmıştır. Bu nedenle çalışmanın veri kaynağını 2017 Eylül dönemi öğretmen mesleki çalışma programında bulunan 24 adet film oluşturmaktadır:

Tablo 1. Çalışmanın Veri Kaynağı

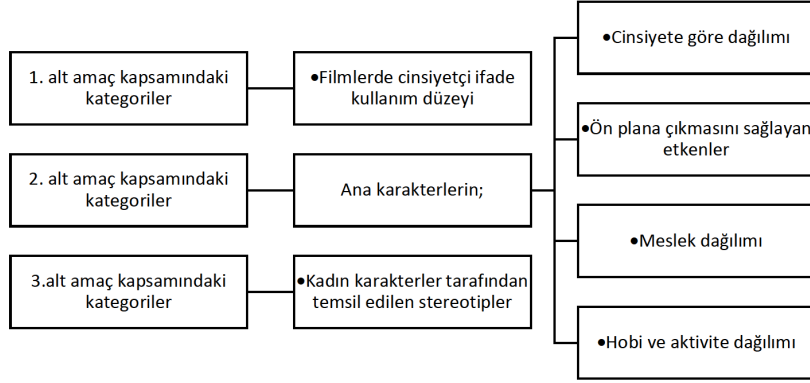
Film Adı	Yapım Yılı	Yönetmen
Hababam Sınıfı	1975	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	1976	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Uyamıyor	1977	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Tatilde	1978	Ertem Eğilmez
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	1978	Kartal Tibet
Hababam Sınıfı Güle Güle	1981	Ertem Eğilmez
Ölü Ozanlar Demeyi/ Dead Poets Society	1989	Peter Weir
Sevgili Öğretmenim/ Mr. Holland's Opus	1995	Stephen Herek
Can Dostum / Good Will Hunting	1997	Gus Van Sant
Patchi Adams	1998	Tom Shadyac
Billy Elliot	2000	Stephen Daldry
Kara Tahta/ Takhte Sialı	2000	Samira Makhmalbaf
İmparatorlar Kulübü/ The Emperor's Club	2002	Michael Hoffman
Koro/ Les Choristes	2004	Christophe Barratier
Kara/Black	2005	Sanjay Leela Bhansali
Tepetaklak Nelson/ Half Nelson	2006	Ryan Fleck
Özgürlük Yazarları/ Freedom Writers	2007	Richard LaGravenese
Yerdeki Yıldızlar/ Taare Zameen Par	2007	Aamir Khan, Amole Gupte
Sınıf/ Entre Les Murs	2008	Laurent Cantet
İki Dil Bir Bavul	2008	Özgür Doğan, Orhan Eskiköy
Kör Nokta/ The Blind Side	2009	Jolm Lee Hancock
3 Idiots	2009	Raj kumar Hirani
Birinci sınıf/ The First Grader	2010	Justin Chadwick
Canım Öğretmenim / Monsieur Lazhar	2011	Philippe Falardeau

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde iki adet veri toplama aracından yararlanılmıştır:

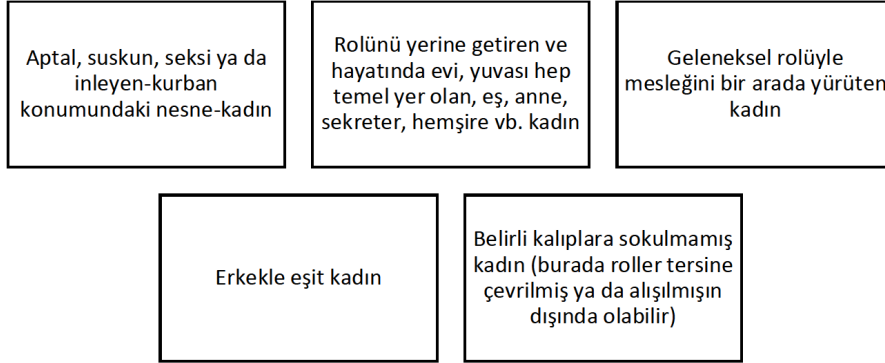
1. Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Ölçeği

Filmleri toplumsal cinsiyet bağlamında kapsamlı olarak inceleyebilmek için çalışmanın 3 alt amacını karşılayan toplam 6 adet kategoriye yer verilmiştir.

Şekil 2. Filmlerde toplumsal cinsiyet ölçeği kategorileri

Ölçeğin oluşturulması aşamasında Butler ve Paisley tarafından medyada kadınların temsili konusunda geliştirilen cinsiyetçilik ölçeğinden yararlanılmıştır. Butler ve Paisley'in ölçeğinde kadınlar beş kategoride resmedilirler (Butler ve Paisley, 1980, aktaran Uğur Tanrıöver, 2012).

Şekil 3. Butler ve Paisley ölçeğinde kadın karakterler

Butler ve Paisley tarafından belirlenen sınıflamadan yola çıkılarak bu çalışmada filmlerin incelenmesinde kullanılmak üzere (aynı karakterin birden fazlasına dahil olabileceği) 7 kategori oluşturulmuştur:

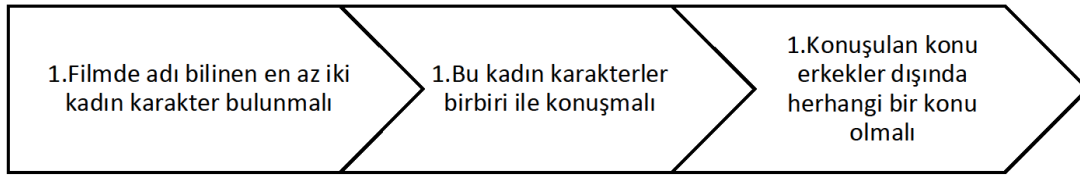
Şekil 4. Filmlerde toplumsal cinsiyet ölçeğinde kadın karakterler

İlgili sınıflama çalışmada kullanılacak ölçeğin maddelerinden “kadın karakterler tarafından temsil edilen stereotipler” maddesini oluşturmuştur. Üç uzman görüşü alınarak ölçeğe son hâli verilmiştir.

2. Bechdel Testi

Verilerin toplanmasında kullanılan bir diğer ölçme aracı ise Bechdel Testi’dir. Alison Bechdel’in 1985 tarihli “The Rule” adlı karikatüründen ortaya çıkan Bechdel Testi filmlerdeki kadın temsilinin değerlendirilmesinde kullanılan bir ölçüttür. “Literatürde sıklıkla Bechdel Testi adıyla geçiyor olsa da çizere karikatürde işlenen konunun fikrini veren ve ilk karesinde de ismi geçen Liz Wallace’ten ötürü çeşitli kaynaklarda “Bechdel-Wallace Test” olarak da geçmektedir” (Rughiniş, C., Rughiniş, R. ve B. Humă. 2016, aktaran Öz, 2018).

Bu ölçeğe göre bir filmin geçerli olması için şu üç kriteri karşılaması gerekmektedir. Temelde basit ve karşılanabilir görünen bu kriterleri birçok ünlü filmin karşılayamamış olması dikkat çekicidir. Filmlerde erkeklerden daha az sayıda temsil edilen kadın karakterler genellikle erkeklerle ilişkileri üzerinden ele alınmakta, birbirleriyle aynı sahnelerde yer almamakta, olsa bile konuşukları konuların eksenini yine erkekler oluşturmaktadır.

Şekil 5. Bechdel kriterleri

Bir filmin testi geçememesi o filmin kötü olduğunu göstermemektedir. Bechdel testi filmlerdeki eşitliğin bir ölçüsüdür (Hendricks, 2018). Mükemmel bir ölçek olmasa bile medyada kadının yerini göstermesi açısından ve çok sevilen filmlerde kadınların, etrafındaki erkeklerden bağımsız olarak var olamamasına dikkat çekmesi açısından önemlidir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ile yazılı ve görsel içerikler, medya verileri, filmler, şarkılar ve verdikleri mesajlar incelenebilir (Fraenkel, Wallen, Helen, 2012). Çalışmanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülünden $[\Delta = c \div (c+a) \times 100]$ yararlanılmıştır. Bu formülün öngördüğü kodlama denetimine göre, güvenilirliğin sağlanabilmesi için kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994, aktaran Patton, 2002). Çalışmada incelenen filmlerden rastgele seçilen ve incelenen filmlerin yaklaşık %20’sine denk gelen 5 film farklı bir kodlayıcı tarafından izlenerek Miles & Huberman formülüne göre güvenilirlik değeri hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda kodlayıcılar arası görüş birliği oranının %97,14 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç formüle göre güvenilir kabul edilmiştir. Bununla birlikte filmlerin çalışma için veri niteliği taşıyan sahneleri not alınmış ve farklı zamanlarda tekrar dönülerek en az üçer kez izlenmiştir.

3. BULGULAR

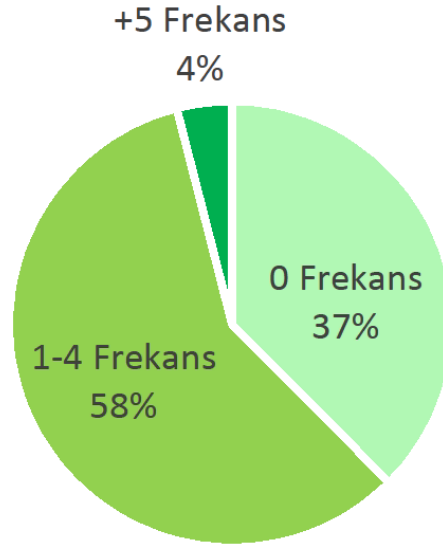
Elde edilen bulgular, çalışmanın bu bölümünde araştırmannın alt amaçlarına göre 3 başlık hâlinde sunulmuştur.

3.1. Filmlerin İçerik Açısından Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu alt amaç kapsamında filmlerde cinsiyetçi ifade kullanım sıklıkları incelenmiştir.

Tablo 2. *Filmlerde Cinsiyetçi İfade Kullanım Sıklıkları*

Film Adı	f	Film Adı	f	Film Adı	f
Billy Elliot	4	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	9	Good Will Hunting	2
The First Grader	1	Hababam Sınıfı Güle Güle	3	Dead Poets Society	2
3 Idiots	-	İki Dil Bir Bavul	-	Freedom Writers	1
Monsieur Lazhar	1	The Emperor's Clup	-	Patch Adams	-
Hababam Sınıfı	2	Black	-	Mr. Holland's Opus	-
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	1	Takhté Siah	-	Entre Les Murs	1
Hababam Sınıfı Uyanıyor	-	Les Choristes	1	Half Nelson	-
Hababam Sınıfı Tatilde	3	The Blind Side	1	Taare Zameen Par	1

Şekil 6. Filmlerde cinsiyetçi ifade kullanım oranları

Bu kısımda filmlerde doğrudan kullanılan cinsiyetçi ifadeler incelenmiştir. İncelenen 24 filmde toplam 33 cinsiyetçi ifade saptanmıştır. Yalnızca 9 filmde cinsiyetçi ifadeye rastlanmazken 1-4 kez cinsiyetçi ifade kullanılan film sayısı 14, 5 ve daha fazla cinsiyetçi ifade kullanılan film sayısının ise 1 olduğu görülmektedir. İstatistiklere göre her 10 filmde 6'sında cinsiyetçi ifade kullanılmaktadır.

Tablo 3. Filmlerde Kullanılan Cinsiyetçi İfadeler

Film Adı	Kullanılan İfadeler
Billy Elliot	"Bu erkeğe göre bir oyun, çay partisi değil." "Bir kız gibi oynuyorsun." "Baleyle homolar ilgileniyor." "Bale kızlara göredir. Bu, erkeklere hiç uygun değil."
The First Grader	"Karısını kontrol edemeyen bir adama adam mı denir?"
Monsieur Lazhar	"Erkek oyunu işte."
Hababam Sınıfı	"Kızların sesi cırtlaktır." "Ben karı kılığına girmem."
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	"Böyle merasimlere kız çocuğu yerine benim gitmem daha münasip olmaz mı?"
Hababam Sınıfı Tatilde	"Bu kadar yüz verir misiniz kız milletine?" "Kız milleti yedi canlıdır." "Kız milleti oğlum, ille bir aksilik çıkaracak."
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	"Bıyık erkekliğin şanıdır." "Ben bir kızım." "Bir erkek adama sen nasıl pantolonunu çıkar dersin?" "Çılgın bakire" "Bir bayanın yanından çok dikkatli geçmen lazım." "O, kız değil miydi?" "Avrat kısmının sesi cırtlak olur." "Aslında onun derdi koca." "Bu iş babanın hakkıdır."
Hababam Sınıfı Güle Güle	"Erkekler sabırlı olur." "Bütün kızlarım Avrupa malı." "Erkek adammış."
Les Choristes	"Ne güzel söylüyorsun tatlı kız."
The Blind Side	"Bu kız voleybolu. Bir şey kaçırmadın."
Good Will Hunting	"Kızlardan dayak yiyorsun." "Erkekler ne kadar utanmaz."
Dead Poets Society	"Dil, kadınları tavlama için geliştirilmiştir." "Erkek gibi bağır."
Freedom Writers	"Ben senin kocamı, karın olamam."
Entre Les Murs	"Eşcinseller mi yani?"
Taare Zameen Par	"Annen sana hiçbir şey öğretmedi mi?"

Filmlerde kullanılan cinsiyetçi ifadeler erkek kaynaklı-kadın hedefli, erkek kaynaklı-erkek hedefli, kadın kaynaklı-kadın hedefli ve kadın kaynaklı-erkek hedefli olarak her şekilde yer almaktadır. Erkeklere yönelik cinsiyetçi ifadeler daha çok kadını koruma, kabul edilebilir erkek stereotipine uyma ve sorumluluklarını yerine getirme gibi kategorilerde yoğunlaşırken kadınlara yönelik cinsiyetçi ifadeler ise kadını küçümseme, ayırıştırma, kıyaslama ve nesneleştirme gibi kategorilerde yoğunlaşmaktadır. Yukarıdaki tabloda verilen cinsiyetçi ifadeler dışında kadının cinsel nesne olarak konumlandırıldığı ve çok sayıda cinsiyetçi küfür kullanılan sahneler bulunmaktadır. *İki Dil Bir Bavul* ve *Entre Les Murs* adlı filmlerde kadınların gülmelerini 'bir sokak kadını' gibi olmakla suçlayan sahneler yer almaktadır.

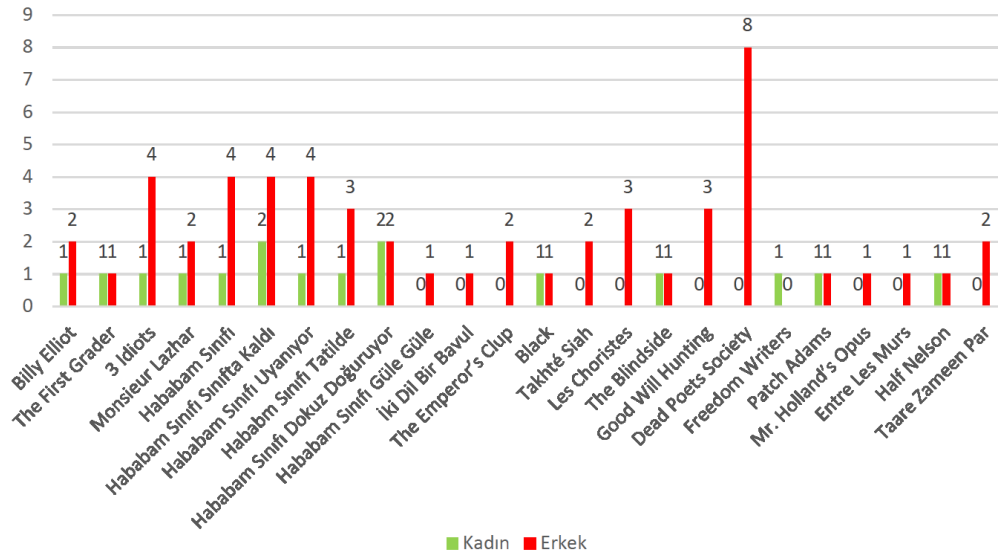
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor ve *Hababam Sınıfı Güle Güle* adlı filmlerde tacizi mizah unsuru olarak kullanan birçok sahne bulunmaktadır. *Hababam Sınıfı Güle Güle* ve *Hababam Sınıfı Tatilde* adlı filmlerde erkek öğretmen karakterlerin kadın öğrenci karakterlere tokat atması sonucu öğrencilerin öğretmenlerden onları kızdırdıkları ve tokat atmalarına sebep oldukları için özür diledikleri görülmüştür.

3.2. Filmlerin Karakterler ve Özellikleri Açısından Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesine Yönelik Bulgular

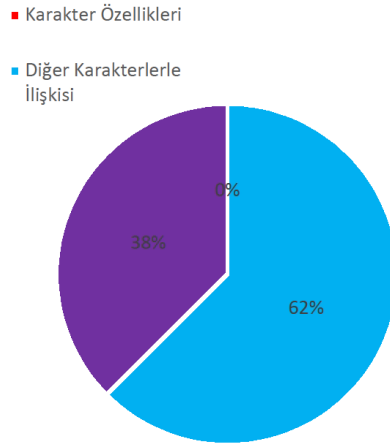
Bu alt amaç kapsamında filmlerdeki ana karakterlerin; cinsiyet, meslek, hobi/aktivite ve ön plana çıkmalarındaki etkenler incelenmiştir.

Tablo 4. Filmlerdeki Ana Karakterlerin Cinsiyet Dağılımı

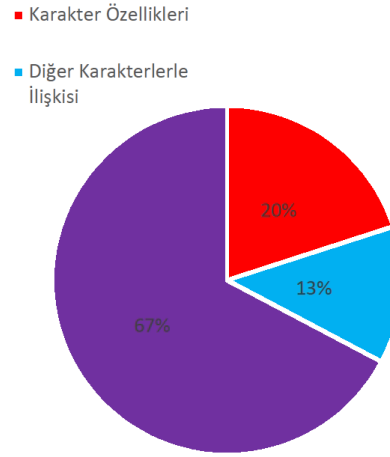
Film Adı	Ana Karakterlerin Cinsiyeti		Film Adı	Ana Karakterlerin Cinsiyeti		Film Adı	Ana Karakterlerin Cinsiyeti	
	Kadın	Erkek		Kadın	Erkek		Kadın	Erkek
Billy Elliot	1	2	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	2	2	Good Will Hunting	-	3
The First Grader	1	1	Hababam Sınıfı Güle Güle	-	1	Dead Poets Society	-	8
3 Idiots	1	4	İki Dil Bir Bavul	-	1	Freedom Writers	1	-
Monsieur Lazhar	1	2	The Emperor's Clup	-	2	Patch Adams	1	1
Hababam Sınıfı	1	4	Black	1	1	Mr. Holland's Opus	-	1
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	2	4	Takhté Siah	-	2	Entre Les Murs	-	1
Hababam Sınıfı Uyanıyor	1	4	Les Choristes	-	3	Half Nelson	1	1
Hababam Sınıfı Tatilde	1	3	The Blind Side	1	1	Taare Zameen Par	-	2

Şekil 7. Filmlerdeki ana karakterlerin cinsiyetlere göre dağılımı

Bulgulara göre, incelenen 24 filmdeki 70 ana karakterden 54'ünü erkekler oluştururken kadın ana karakter sayısı yalnızca 16'dır. Filmlerin 10 tanesinde hiç kadın ana karakter bulunmamaktadır. Filmler genellikle erkek ağırlıklı karakterler içermekte ve erkekler etrafında kurgulanmaktadır.

Şekil 8. Kadın karakterlerin ön plana çıkmalarındaki etkenler

Şekil 9. Erkek karakterlerin ön plana çıkmalarındaki etkenler

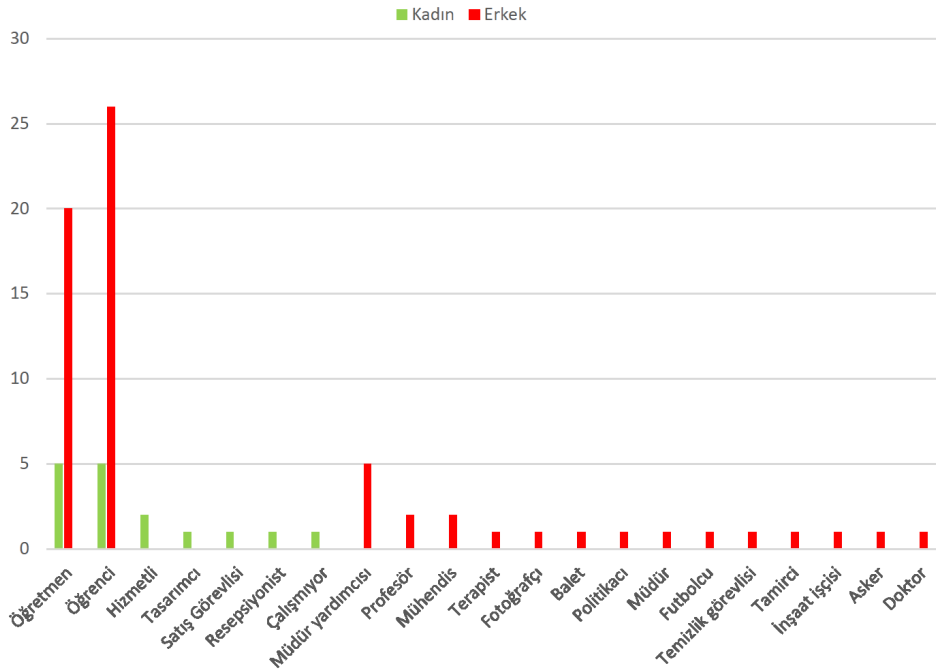
Şekilde görüldüğü üzere var olan kısıtlı kadın karakterler de kendileri olarak değil, ancak diğer karakterlerle var olabilmektedir. Kadın karakterlerin %60'ı diğer karakterle ilişkisi çerçevesinde, %38'i, hem kendi karakter özellikleri hem de diğer karakterler ile ilişkisi çerçevesinde öne çıkarken hiçbir kadın karakter yalnızca kendi karakter özellikleriyle ön plana çıkmamaktadır. Erkek karakterlerin %20'si kendi karakter özellikleri ile öne çıkarken %13'ü diğer karakterle ilişkisi içinde ve %67'si hem kendi karakter özellikleri hem de diğer karakterle ilişkisi üzerinden ön planda yer almaktadır.

Veriler incelendiğinde kadın ve erkek karakterler tarafından en fazla temsil edilen mesleğin (kadınlarda 5, erkeklerde 20 frekansla) öğretmenlik olduğu görülmektedir. Kadın karakterler (öğrencilik hariç) 7, erkek karakterler 15 farklı mesleki durumda gösterilmektedir. Bu fark, filmlerde ana karakterlerin ağırlıklı olarak erkeklerden oluşmasından kaynaklanmaktadır.

Temsil edilen meslekler incelendiğinde ise kadın karakterler hizmetli, tasarımcı, doktor gibi mesleklerde yer alırken erkeklerde en yüksek iki frekansı takip eden ilk 2 mesleğin müdür yardımcılığı ve profesörlük, mühendislik olduğu göze çarpmaktadır. Bu ayrım filmlerdeki diyaloglarda da kendisini açık veya örtülü olarak göstermektedir. *3 Idiots* adlı filmde Pia karakterinin ablasının doğacak çocuğu için söylediği “erkek olursa mühendis, kız olursa doktor oluyor.” sözleri filmlerde mesleklerin toplumsal cinsiyet rollerine göre dağılımının bir örneğidir.

Tablo 5. Ana Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Meslek Dağılımları

Cinsiyet	Meslek	f	Meslek	f	Meslek	f	Meslek	f
Kadın	Öğretmen	5	Öğrenci	5	Hizmetli	2	Tasarımcı	1
	Doktor	1	Satış görevlisi	1	Resepsiyonist	1	Çalışmıyor	1
Erkek	Öğretmen	20	Öğrenci	26	Müdür yardımcısı	5	Profesör	2
	Mühendis	2	Terapist	1	Fotoğrafçı	1	Balet	1
	Politikacı	1	Müdür	1	Futbolcu	1	Temizlik görevlisi	1
	Tamirci	1	İnşaat işçisi	1	Asker	1	Doktor	1

Şekil 10. Ana karakterlerin cinsiyetlerine göre meslek dağılımları

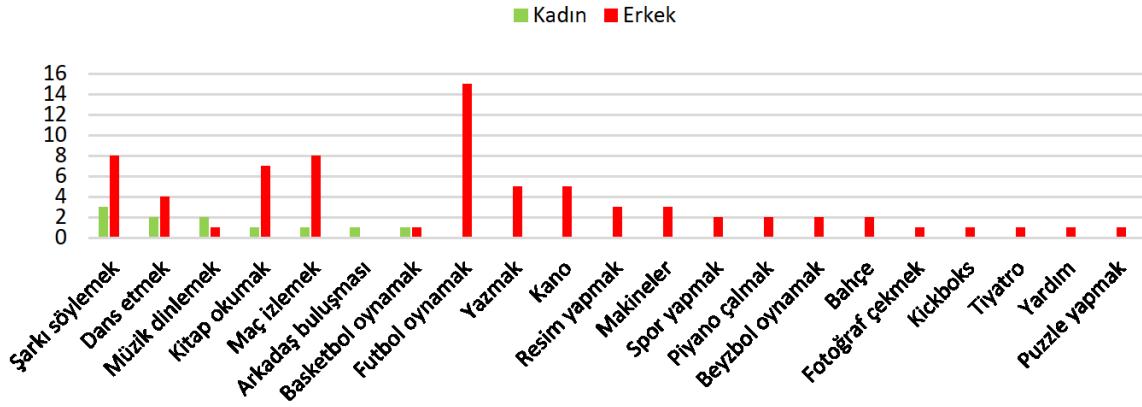
Kadın karakterlerin meslekleri ne olursa olsun ev işlerini ve çocukların bakımını üstlendikleri görülmektedir. *Taare Zameen Par* adlı filmde Maya karakteri çocukları için kariyerinden vazgeçtiğini dile getirmektedir. Filmlerin hiçbirinde bir babanın böyle bir girişimde bulunduğu görülmemektedir.

İncelenen filmlerdeki kadın karakterler şarkı söylemek, dans etmek ve müzik dinlemek, erkek karakterler futbol oynamak, maç izlemek ve şarkı söylemek gibi hobilere sahiptir. Hobi ve aktivite çeşitliliği erkek karakter sayısının yoğunluğundan kaynaklanır şekilde farklılık göstermektedir. Erkek karakterlerin 20, kadın karakterlerin ise yalnızca 7 farklı hobi/aktivite ile uğraştığı tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri karakterlerin hobi ve aktivitelerinde de kendini göstermektedir.

Moniseur Lazhar adlı filmde Lazhar karakteri mahkeme sahnesinde eşinin ölümünü anlatırken eşinin ulusal arabulucuları eleştiren bir kitap yazdığını, aralarında cinayet işlemiş insanların da olduğu birçok suçlu affedilirken eşinin öldürüldüğünü ifade etmekte ve şu cümleyi kullanmaktadır: “Bir kadının fikrini söylemesi insanları kızdırdı.”. Yalnızca bu cümle bile kadınların yapabilecekleri şeylerin sınırlarının nasıl ve ne ölçüde çizildiğini göstermektedir. Bir kadının fikirlerini ifade ediyor olması cinayetten bile büyük bir suç olarak görülmüştür.

Tablo 6. Ana Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Hobi ve Aktivite Dağılımları

Cinsiyet	Aktivite	f	Aktivite	f	Aktivite	f	Aktivite	f
Kadın	Şarkı söylemek	3	Dans etmek	2	Müzik dinlemek	2	Kitap Okumak	1
	Maç izlemek	1	Arkadaş buluşması	1	Basketbol oynamak	1		
Erkek	Futbol oynamak	15	Maç izlemek	8	Şarkı söylemek	8	Kitap okumak	7
	Yazmak	5	Kano	5	Dans etmek	4	Resim yapmak	3
	Makine	3	Spor yapmak	2	Piyano çalmak	2	Beyzbol oynamak	2
	Bahçe	2	Fotoğraf çekmek	1	Kickboks	1	Müzik dinlemek	1
	Basketbol oynamak	1	Tiyatro	1	Yardımda bulunmak	1	Puzzle yapmak	1

Şekil 11. Ana karakterlerin cinsiyetlerine göre hobi ve aktivite dağılımları

3.3. Kadın Karakterlerin Filmlerde Temsili Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Medyada kadınlar belli stereotiplere indirgenmiştir. Erkek ağırlıklı kadroların içerisinde yer alabilen az sayıdaki kadın karakter de bu stereotipler çerçevesinde sunulduğu için öğrenilmiş cinsiyet rollerini tekrar tekrar inşa etmekte ve aktarmaktadır.

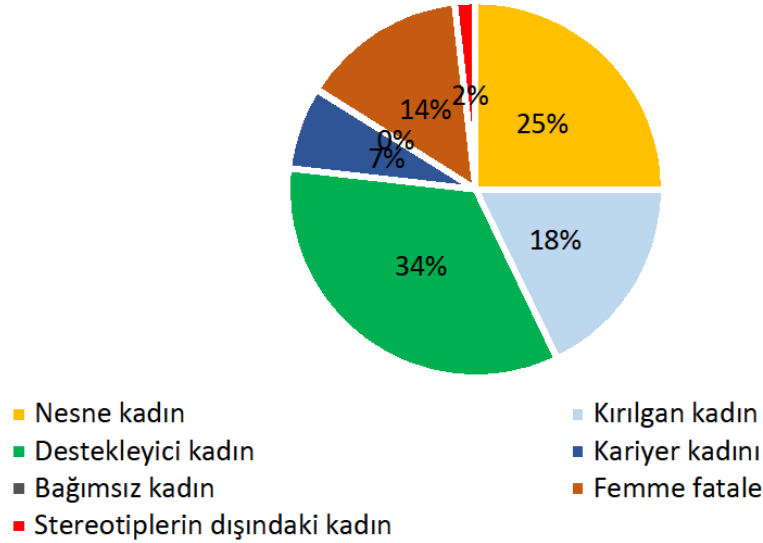
İncelenen filmlerde kadın karakterlerin %34'ünün destekleyici kadın stereotipini temsil ettiği görülmektedir. Bu kadınlar, mesleği ne olursa olsun toplumsal cinsiyet rolünü sürdüren, seçim yapması gerektiğinde de yine bu rollerin gerektirdiği şekilde diğerlerinin faydasını gözeterek karar alan karakterlerdir. Annelik, ideal eşlik vb. roller için cinsiyetsizleştirilmişlerdir.

Destekleyici kadın stereotipini %25 ile nesneleştirilmiş kadın stereotipi takip etmektedir. Bu kategorideki karakterler genellikle suskun, fiziksel görünüşüyle ön plana çıkarılan ve karar alamayan kadınlardır. Hayatlarındaki erkekler onlar yerine karar alır. Çocuklarına bakma görevi onlarınken çocuklarının geleceği hakkında karar almak babanın tasarrufundadır. Alınan kararlar onlar için doğru olmasa bile bunun karşısında yalnızca ağlayarak tepki vermektedirler. *Black, Dead Poets Society, Taare Zameen Par* adlı filmlerde çocuklar hakkında karar yetkisinin babaya ait olduğu görülmektedir.

Filmlerde kendini gösteren bir diğer kadın klişesi de kırılğan kadındır. Bu klişe karakterlerde masumiyet, cehalet üzerinden sunulmaktadır. İncelenen filmlerdeki kadınların %18'inin bu kategoriye dahil olduğu ve duygusal tepkileri ve başa çıkma stratejileri incelendiğinde ağlamak, pes etmek, yardım beklemek gibi yollara başvurdukları görülmektedir. Örneğin *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* adlı filmde deneyimsiz ve heyecanlı bir öğretmen figürü olan Semra karakteri, karşılaştığı zorluklar karşısında pes etmek üzereyken sağduyulu öğretmen figürü Mahmut Hoca tarafından telkin edilmektedir. *Hababam Sınıfı Güle Güle* adlı filmde Mehmet karakteri, hırsızlık yapan ve annesinden utanan Ayşegül ve zorbalık yapan Gamze adlı öğrencilerin hatalarını düzeltmelerini sağlamaktadır.

Tablo 7. Filmlerdeki Tipik Kadın Karakterler

<i>Film Adı</i>	<i>Tipik Kadın Karakterler</i>						
	Nesneleştirilmiş kadın	Kırılgan kadın	Destekleyici kadın	Kariyer kadını	Bağımsız kadın	Kaotik kadın	Stereotiplerin dışındaki kadın
Billy Elliot	-	-	1	-	-	-	-
The First Grader	-	-	1	1	-	-	-
3 Idiots	1	1	-	-	-	-	-
Monsieur Lazhar	-	1	-	-	-	-	-
Hababam Sınıfı	1	-	1	-	-	-	-
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	1	1	1	-	-	-	-
Hababam Sınıfı Uyanıyor	1	-	1	-	-	-	-
Hababam Sınıfı Tatilde	1	-	-	-	-	1	-
Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	1	1	-	-	-	1	-
Hababam Sınıfı Güle Güle	1	2	1	-	-	2	-
İki Dil Bir Bavul	1	-	2	-	-	-	-
The Emperor's Clup	-	-	1	-	-	-	-
Black	1	2	1	-	-	1	-
Takhté siyah	1	-	1	-	-	-	-
Les Choristes	-	-	1	-	-	-	-
The Blind Side	-	-	2	1	-	-	-
Good Will Hunting	1	1	-	-	-	-	-
Deat Poets Society	-	-	--	-	-	-	-
Freedom Writers	-	-	1	1	-	-	1
Patch Adams	-	-	1	-	-	-	-
Mr. Holland's Opus	1	-	1	1	-	1	-
Entre Les Murs	1	-	-	-	-	2	-
Half Nelson	-	-	1	-	-	-	-
Taare Zameen Par	1	1	1	-	-	-	-
<i>f</i>	14	10	19	4	0	8	1

Şekil 12. Filmlerdeki tipik kadın karakterler

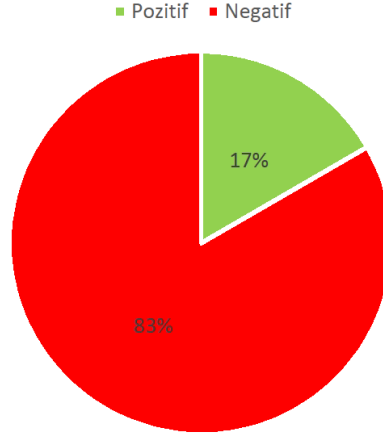
Kaotik kadın imajına sahip kadınlar incelenen filmlerdeki kadın karakterlerin %14'ünü oluşturmaktadır. Bu kadınlar kaos oluşturucu, mantıksız hareket eden, abartılı tepkiler sergileyen ve entrikalar ile uğraşan kadın figürleridir. Filmlerdeki feminist kadın karakterler genellikle bu kategoride sunulmaktadır. *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* adlı filmdeki Hürrem karakteri, erkekler tarafından tercih edilmeyen ve bunu gizlemek, yalnızlığını kendi seçimi gibi göstermek için erkeklerden nefret eden bir kadın olarak gösterilmektedir. Öğrenciler tarafından “asıl derdi koca” şeklinde açıklanan ve film boyunca sergilediği histerik ve sinirli tavırları, bir erkek tarafından tercih edildiğinde neşeli ve sevecen bir hâle gelmektedir.

İncelenen filmlerdeki kadın karakterlerin %7'sini kariyer kadını stereotipindeki kahramanlar oluşturmaktadır. Bu kahramanlar filmde daha çok meslekleri üzerinden öne çıkmaktadır. Mesleklerini ön planda tutan kadınların genellikle özel hayatlarında sorun yaşadıkları görülmektedir. *Freedom Writers* adlı filmde başarılı ve özverili bir öğretmen olan Erin karakteri, eşi tarafından mesleğini ön planda tutması ile suçlandığında “Neden bana destek olup kocalarını destekleyen kadınların yaptığını yapmıyorsun?” diye sormuş ve aldığı cevap “Çünkü ben senin karın olamam.” olmuştur. *The First Grader* adlı filmdeki Jane adlı öğretmen ise eşini aldatmakla suçlanmaktadır. Görüldüğü gibi filmlerde kadınların mesleklerinde başarılı olsalar bile bunu hayatlarındaki diğer meselelerle birlikte yürütmeleri mümkün görünmemektedir.

Bağımsız kadın ve stereotiplerin dışındaki kadın figürleri incelenen filmlerde yok denecek kadar azdır. Kadınlar yoğun olarak diğer karakterlerle ilişkileri çerçevesinde temsil edilmekte, karar alma motivasyonları da bu çerçevede yer almaktadır.

Tablo 8. Filmlerin Bechdel Testi'ne Göre Durumu

Film Adı	Durum	Film Adı	Durum	Film Adı	Durum
Billy Elliot	Geçemedi	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	Geçemedi	Good Will Hunting	Geçemedi
The First Grader	Geçemedi	Hababam Sınıfı Güle Güle	Geçti	Deat Poets Society	Geçemedi
3 Idiots	Geçemedi	İki Dil Bir Bavul	Geçemedi	Freedom Writers	Geçti
Monsieur Lazhar	Geçemedi	The Emperor's Clup	Geçemedi	Patch Adams	Geçemedi
Hababam Sınıfı	Geçemedi	Black	Geçti	Mr. Holland's Opus	Geçemedi
Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	Geçemedi	Takhté siah	Geçemedi	Entre Les Murs	Geçemedi
Hababam Sınıfı Uyanıyor	Geçemedi	Les Choristes	Geçemedi	Half Nelson	Geçemedi
Hababam Sınıfı Tatilde	Geçti	The Blind Side	Geçemedi	Taare Zameen Par	Geçemedi

Şekil 13. Filmlerin bechdel testi'ne göre durumu

Bechdel Testi, filmlerde kadınların temsil düzeyinin incelenmesi amacıyla kullanılmış ve incelenen 24 filmde yalnızca 4'ünün bu testten geçebildiği görülmüştür. Kalan 20 film Bechdel Testi'nin 3 gerekliliğini karşılayamamıştır.

Söz konusu test bir filmin toplumsal cinsiyet eşitliğini yansıtmamasının saptanmasında tek başına yeterli değildir fakat kadınların sinemada kendileri olarak ne düzeyde yer alabildiklerini göstermesi açısından önemlidir. Verilerde görüldüğü üzere 20 filmde kadınların yeterli düzeyde yer almaması, alsalar bile isimlerinin bilinmemesi, bilinse bile birbirleriyle konuşmaması, konuşmalar bile erkekler hakkında konuşmaları sinemada eril tahakkümün geldiği noktayı gözler önüne sermektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada MEB tarafından öğretmenler için hazırlanmış 2017 Mesleki Çalışma Programı kapsamında yer alan 24 film toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Filmler içerik, karakter özellikleri ve kadın karakterlerin temsili açısından analiz edilerek değerlendirilmiştir.

İncelenen 24 filmde çok sayıda cinsiyetçi ifade kullanıldığı tespit edilmiş ve bu ifadelerin dışında kadının nesneleştirilmesi, taciz ve şiddetin normalleştirilmesine yol açacak sahneler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu gibi sahneler taciz ve şiddeti toplum hafızasına olağan bir durum olarak yerleştirmektedir. Bir öğrencinin çok kızdırdığı için tokat atan öğretmeninden özür dilemesi şiddeti hak ettiği mesajını vermektedir. Tacizin güldürü unsuru olarak kullanılması kavramın içeriğini boşaltmakta ve normalleştirilmektedir. Filmlerde erkeklere yönelik de cinsiyetçi ifadeler bulunmakta ve erkekler belli normlar çerçevesinde temsil edilmektedir. Smelik (1998)'e göre "sinema, kadınlar ve kadınlık, erkekler ve erkeklik hakkındaki mitlerin üretildiği, yeniden üretildiği ve temsil edildiği kültürel bir uygulamadır". İncelenen filmler bu görüşün doğruluğunu kanıtlamaktadır. Filmlerde kullanılan ifadeler öncesiz-sonrasız erkek ve kadın tiplerini kabul etmekte, üretmekte ve aktarmaktadır. Kullanılan bu ifadeler dile yerleştirilerek normalleştirilmekte ve sempati unsuru hâline getirilmektedir. Medya dili bu ifadelerden arındırılmadıkça filmler, diziler, reklamlar vb. yoluyla toplum hafızasına aktarılarak ilerlemeye devam edecek ve haddinden fazla atılmış bir kahkaha, yeterince erkeksi olmayan bir şut, öğrenilmiş ve öğretilcek yargılamaları beraberinde getirecektir.

Çağdaş, kültürlü ve farklılıklara saygılı bireylerin yetiştirilmesinde önemli olan öğretmenlerin izlemesi gereken filmler onları mesleki ve sosyal hayatlarında daha ileriye, daha iyiye götürebilir olmalıdır. Yeşil ve Balcı Karaboğa (2021) tarafından yapılan araştırmada ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları incelenmiş ve mevcut koşullarda ortaokul öğrencilerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri görülürken eylem planı uygulaması sonucu katılımcıların cinsiyet rollerine bakış açılarının toplumsal cinsiyet eşitliği lehine değiştiği tespit edilmiştir. Çıngır (2004), üniversite öğrencileri ile yaptığı ve dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini incelediği çalışmada öğretmen tarafından cinsiyetçi olmayan bir dil kullanılmasının öğrencilerin dil kullanımını olumlu yönde değiştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalarda da görülmektedir ki eğitim-öğretim çevresi öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin geleneksel toplumsal cinsiyet algılarını edinmemesi, inşa etmemesi ve aktarmaması gerekmektedir.

Filmlerde yer alan 70 ana karakterden yalnızca 16'sının kadınlardan oluşması ve hiçbirinin kendi karakteri bağlamında ön plana çıkamaması çalışmada ulaşılan başka bir sonuçtur. Filmlerde kadın olarak kadın büyük ölçüde eksiktir. Kendini değil, diğer karakterlerle ilişkisini temsil etmektedir. Kendi karakteriyle değil, diğer karakterlere verdiği destekle, sevgiyle ön plana

çıkabilmektedir. “Sinemadaki gerçeklik yasası, kadın imajının kadın olarak bastırılmasından ve onun yokluğunun kutlanmasından tam olarak sorumludur” (Johnston, 2014). Kadınların filmlerde az yer alması meslek ve hobi/aktivite çeşitliliğini de etkilemiştir. Erkek karakterler 15 farklı meslekte gösterilirken kadın karakterler 6 farklı meslekte gösterilmektedir. Öğretmenlik ve öğrencilik her iki cinsiyette de en fazla frekansa sahip kategoridir. Bu kategoriler dışarıda tutulduğunda kadın karakterler tarafından en sık temsil edilen meslek hizmetlilik iken erkek karakterler tarafından ise müdür yardımcılığıdır. Erkekler tarafından en sık canlandırılan mühendislik ve profesörlük ise hiçbir kadın tarafından temsil edilmemektedir.

Cinsiyetlere belirli mesleki rollerin atanması genç kuşakları sandığından daha fazla ve kolay etkilemektedir. Inspiring The Future tarafından 2016 yılında yürütülen Redraw The Balance kampanyası dahilinde, bir grup çocuktan itfaiyeci, cerrah, pilot gibi farklı mesleklere sahip olan insanlar çizmeleri istenmiştir. Çocukların çizdiği 61 resim erkeklerden oluşurken yalnızca 5 tanesi kadındır. Bu mesleklere sahip kadın emekçiler çocukların karşısına çıktığında çocukların oldukça şaşırıldığı görülmüştür. Çalışmada cinsiyet stereotiplerinin 5-7 yaş arasında oluştuğu belirtilmiştir. Farklı çalışmalarda bu sayı daha aşağılara da düşebilmektedir. Bu konuda çocukların içinde yetiştiği aile kadar medyada sunulan karakterler de etkilidir. Çünkü çocukların aileleri de kendilerine sunulan medyatik öğelerden farkında olarak veya olmayarak etkilenmekte ve çocuklarını etkilemektedir. Aynı şekilde çocukların çok erken yaşlarda tanıştığı ve eğitim hayatları boyunca yakın ilişkide oldukları öğretmenlerin sahip olduğu fikirler de öğrencileri etkilemektedir.

Verilere göre kadın karakterlerin toplam 7, erkek karakterlerin ise 20 farklı hobi/aktiviteye sahip olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve erkeklerin sahip olduğu hobi ve aktiviteler mevcut toplumsal cinsiyet normlarını yansıtmaktadır. Erkekler genellikle futbol oynamak ve maç izlemekle, kadınlar ise şarkı söylemek ve dans etmekle ilgilenmektedir. Buna karşın tüm ön yargılara ve fırsat eşitsizliğine karşın tarih başarılı sporcu kadınlarla doludur.¹

Eleştirilere karşı kendisini “gerçeği yansıtmak” ile savunan medya, söz konusu “gerçek” kadınların başarısı olunca sanılan gerçekleri yansıtmaktan öteye geçememektedir. Hobi ve aktivitelerin cinsiyetlere göre dağılımları bireylerin yaşam tarzlarına yönelik görünmez çitler çekerek belirli yörüngeleri dayatmaktadır. Hangi cinsiyetlerin hangi hobi ve aktivite ile ilgilenebileceğine dair kalıp yargılar öğretmenler tarafından farkında olarak ya da olmayarak benimsendiği takdirde öğrencilere ve çevrelerindeki diğer bireylere aktararak sürdürülmesi noktasında tehlike arz etmektedir. Bryant (2003) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütülen boylamsal araştırmada, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarında akranlar, akademik katılım, kadın çalışmaları dersleri ve çeşitlilik deneyimlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle öğrencilerin olabildiğince açık görüşlere sahip çevrelere sahip olması bu algıların olumsuz yönde ilerlememesi konusunda kritiktir.

Filmlerde kadın temsilleri genellikle belirli stereotipler etrafında şekillenmektedir. İncelenen filmlerde bu stereotiplerden en fazla temsil edilen destekleyici, en az temsil edilen ise bağımsız ve stereotiplerin dışındaki kadın figürleri olduğu saptanmıştır. Kadınlar filmlerde büyük çoğunlukla toplumun kendisinden beklediği rolleri yerine getirmektedir. Onları koruma, onlara ve çocuklarına bakma sorumluluğu erkekler üzerine yüklenmiştir. Derville’ in belirttiği gibi “Çalışmadığı zaman ona erkek bakar, ölesiye çalıştığında da ona bakan yine erkektir.” (Beuavoire, 1949, çev. 2019 Destekleyici kadından sonra en fazla temsil edilen stereotip nesneleştirilmiş kadın figürüdür. Onaylanmak, sevilme ve mevcut koşullarını sürdürmek uğruna özneliğinden feragat eden kadın karakterler izleyicilere açık ve örtülü çok sayıda olumsuz mesaj sunmaktadır. Eşlerini, işlerini yaşam biçimlerini ve daha fazlasını seçerken yalpalayan adımlarını düzeltmek için çoğunlukla bir erkeğin ödünç zekasına ihtiyaç duymaktadırlar. Görece aydın kadın figürleri bile klişe mitlerden etkilenir şekilde tasvir edilmiştir.

Medya feminist figürü, erkek bakış açısıyla nedenlendirilmiş ve karikatürize edilmiş şekilde sunarak kavramın içeriğini boşaltmakta ve kavram yanılıklarına yol açmaktadır.² Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor adlı filmde Hürrem karakterinin tercih edilmemesi ve erkek nefreti üzerinden “çılgın bakire” olarak nitelendirilmesi bir kadının yalnızca erkeklerin onayı kapsamında değerli ve mutlu olabileceği mesajını vermektedir. Medyadaki bu gibi yanılıcı figürler toplumun her yaşta kesimini etkilemekle birlikte özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde etiketlenmiş olandan kaçmak ve hedef gösterilmemek için yanlış kararlar almak gibi sonuçlara ulaşabilmektedir.

Bechdel Testi’nden geçme durumuna göre incelenen 24 filmin yalnızca 4 tanesinin gerekli koşulları karşıladığı belirlenmiştir. Sinemadaki erkek etrafı erkek odaklı film anlayışı söz konusu filmlerde de sürdürülmektedir. “Kadın, ataerkil kültürde erkek ötekini göstereni konumundadır; erkeğin, dilsel hâkimiyeti sayesinde, anlamın üreticisi değil taşıyıcısıdır” (Mulvey, aktaran Antmen, 2012). Kadın karakterlerin filmlerde kısıtlı oranda yer alması ve odak konularının erkeklerle ilgili olması da test

¹ Billie Jean King 1973’te Bobby Riggs ile oynadığı "Cinsiyetlerin Savaşı" maçını kazandı ve sporda cinsiyet ayrımı yapılmaması konusunda çalışmalar yapmıştır (Schuster, 1973). Fiona Kolbinger, 2019’da 224 erkek ve 40 kadından oluşan rakiplerini geride bırakarak Transcontinental Race ‘i kazanmıştır. Aynı yılın ocak ayında İngiliz ultra maraton koşucusu Jasmin Paris 431 km’lik Montane Spine yarışı 83 saat 12 dakika ve 23 saniye ile bitirerek, 12 saat farkla yarış rekorunu kırmıştır ve yarışı tamamladığı süreye, bebeğini emzirdiği dakikalar da dahildir. Mayıs ayında da İngiliz Doktor Katie Wright, Yeni Zelanda’da düzenlenen Riverhead Backyard ReLaps adlı ultra maratonda neredeyse 30 saat durmadan koşarak 40 erkek ve 6 kadını arkasında bırakmış ve ultra maratonun kazanamı olmuştur (Williams, 2019). Eylül ayında Amerikalı kısa mesafe koşucusu Allyson Felix Dünya Şampiyonası’nı kazanarak Usain Bolt’un rekorunu kırmıştır. Üstelik bu, doğum yaptıktan 10 ay sonradır (Johnson, 2019).

² İstanbul Ekonomi Araştırma tarafından 2021 yılında yapılan ankette “Feminist kime denir?” sorusuna cevap veren katılımcıların %30’u herhangi bir fikre sahip değilken %30,2’si kadın hakları savunucusu, %9,6’sının erkek düşmanı şeklinde cevap verdiği görülmektedir (Türkiye Raporu, 2021).

sonuçlarının nedenidir. İncelenen filmler bir kez daha göstermiştir sinemada da Duygu Asena'nın dediği gibi "Kadının Adı Yok"tur. Sinema sektörüne kadınları temsilen karakterler serpiştirilmesi yeterli değildir. Çünkü "dünyada yoksunluğunu çektiğimiz şey hayırseverlik değil, adalettir" (Wollstonecraft, 2021, s.110). Bu bağlamda karakterlerin filmlerde görsel çeşitlilik dışında hangi amaçla yer aldığı ve işlevi başka bir araştırmanın konusu olabilir.

Sonuç olarak çalışmada incelenen filmlerin öğrenilmiş toplumsal cinsiyet kabullerini yeniden inşa ettiği ve aktardığı kanısına varılmıştır. Bireyleri yetiştirerek toplumu yetiştirecek olan öğretmenlere önerilen filmlerin farklılıkları kabul eden, temsil eşitliği bulunduran ve yalnızca belli konularda değil daha geniş alanlarda farkındalık ve kültür birikimi sağlayacak filmler olması gerektiği düşünülmektedir. 2010 yılında yayınlanan CEDAW Türkiye Gölge Raporu'na göre medyada kadınlar hâlâ geleneksel roller içinde temsil edilmekte, medya, teşhir, magazinleştirme, kasın bedeninin metalaştırılması, cinsiyetçi önyargıları yineleme ve pornografi üretimi aracılığıyla kadınların insan haklarını ihlal etmektedir. Öte yandan Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 2006 yılından itibaren düzenli olarak hazırlanan Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre 2023 yılında Türkiye 146 ülke arasında 129. Sırada yer almaktadır. Medya, bu mevcut koşulları yansıtanın arkasına sığınarak mevcut koşulları sürdürmeye destek vermemelidir. Sonuçta var olan algılar da doğal değil oluşturulmuş algılardır. Doğanın gerçekleri değil, öğretilmiş ve aktarılmış gerçeklerdir. Gerçekliği oluşturan medyanın kendisi değilse bile bu gerçekliğin adaletsiz olduğunun fark edilmesini sağlamak medyanın elindedir. Böyle bir amaç için atılmış her bir adım da kayda değerdir. Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından 2015 yılında 2030 yılına kadar ulaşılmış 17 kalkınma hedefine toplumsal cinsiyet eşitliği de dahildir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında; kadınların güçlenmesinin teknoloji yoluyla desteklenmesi, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddet ve istismarın kaldırılması amaçları bulunmaktadır. Belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi ve toplumsal cinsiyet uçurumunun ortadan kaldırılabilmesi için yerleşmiş algıların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Dolayısıyla öğretmenlere önerilecek filmlerin öğretmenleri çeşitli yönlerden geliştirebilecek olması gözetilmeli, cinsiyet eşitliği fikrine sahip öğretmenler yetiştirilmeli ve eğitimdeki tüm iştirakçilerin farkındalığı artırılmalıdır. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı'na mesleki çalışma programı içerisinde yer alacak filmlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmeyecek filmlerden oluşturulması, öğretmenlere kendilerine önerilen filmleri eleştirel bir bakış açısı ile izlemeleri ve araştırmacılara öğretmen mesleki çalışma programlarını farklı yönleriyle incelemeleri önerilmektedir. Bu araştırma ile eğitimde tam eşitliğin sağlanması için önemli bir adım olarak öğrenilmiş kabullerin sorgulanması ve eğitim iştirakçilerinin toplumsal cinsiyet farkındalığının artırılması noktasında alan yazına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda erkekler ve kadınların ortak mücadelesi önemlidir. Çünkü hedeflenen ilerleme sahip olunan çit örgülerin parlaklığıyla övünerek değil ancak çitlerden kurtularak mümkün olabilecektir.

Etik Kurul Onayı Film dokümanlarını incelemeye dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul onayı alınmamıştır.

Hakem Değerlendirmesi Dış bağımsız.

Yazar Katkıları Çalışma Konsepti/Tasarım- S.F., R.N.; Veri Toplama- S.F., R.N.; Veri Analizi/Yorumlama- S.F., R.N.; Yazı Taslağı- S.F., R.N.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- S.F., R.N.; Son Onay ve Sorumluluk- S.F., R.N.

Çıkar Çatışması Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval Since it was a study based on examining film documents, ethics committee approval was not received.

Peer-review Externally peer-reviewed.

Author Contributions Conception/Design of Study- S.F., R.N.; Data Acquisition- S.F., R.N.; Data Analysis/Interpretation- S.F., R.N.; Drafting Manuscript- S.F., R.N.; Critical Revision of Manuscript- S.F., R.N.; Final Approval and Accountability- S.F., R.N.

Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support The authors declare that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akcan, E., Kara, M. (2021). Eğitim konulu filmlerin sınıf yönetiminin boyutları açısından incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 671-695. 10.33308/26674874.2021352325
- Albez, C., Yıldırım, İ., Ayık, A. (2020). Mesleki çalışmaların etkililiğine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies- Educational Sciences*, 15(2), 611-634. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39992>
- Arslan, B., Üstün, A. (2022). İlkokullarda uygulanan mesleki çalışma (seminer) programlarının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *Academic Social Resources Journal*, 7(34), 203,216. 10.29228/ASRJOURNAL.57733
- Aslan, G. (2015). Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin metaforik bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(181), 363-384. 10.15390/EB.2015.2930
- Beauvoir, S. (2019). *İkinci cinsiyet*. (G. A. Savran, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Berger, J. (1999). *Gorme bicimleri*. (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Metis.

- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: SOGEP.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası*. (B. Ertürk, Çev.). İstanbul: Metis.
- Connell, R.W. (2019). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (Cem Soydemir, Cev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Çalışır, M. (2018). *Canlandırma filmlerinde toplumsal cinsiyet rolleri: 2000 sonrası Disney ve Pixar filmleri üzerinden bir analiz* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çelebi, E. (2022). Medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 822-829. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1951776> sayfasından erişilmiştir.
- Çınga, N. S. (2004). *Dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çoban Keneş, H. (2015). Punky ve Afacan Toto isimli çizgi filmlerde 'öteki'nin temsili. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 49, 31-50. 10.17064/iüifhd.56486
- Demirbaş, E. (2003). *Etnik azınlıklar, kültürel entegrasyon ve medyada temsil: Nusayri topluluğu örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://dspace.ankara.edu.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Dill, K. E., & Thill, K.P. (2007). Video game characters and the socialization of gender roles: young people's perceptions mirror sexist media depictions. *Sex Roles*. 57, 851-864. 10.1007/s11199-007-9278-1
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları*. Ankara: CEİD. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ertung, C. (2013). Medyada kadın. Gültekin, L., Güneş, Ertung, C., Şimşek, A. (Ed.). *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları içinde* (s.90-102). Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). Introduction to qualitative research. In *How to design and evaluate research in education*. (s. 477-505). New York: McGraw-Hill.
- Galdi, S., Maass, A., & Cadinu, M. (2013). Objectifying media: their effect on gender role norms and sexual harassment of women. *Psychology of Women Quarterly*, 38(3), 398-413. 10.1177/0361684313515185
- Feminist kime denir? (2021, Ağustos 7). <https://turkiyeraporu.com/arastirma/5558-5558/> adresinden erişilmiştir.
- Word Economic Forum. (2023, June). *Global Gender Gap Report*. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2193> adresinden erişilmiştir.
- Grimm, R., Armstrong, B. (Eds.). (1982). *Hans Magnus Enzensberger critical essays*. New York: The Continuum Publishing Company.
- Grizzle, A. (2014). *Enlisting media and informational literacy for gender equality and women's empowerment*. In A. Vega Montiel (Eds.). *Media and gender: A scholarly agenda for the global alliance on media and gender: Towards a global alliance* (s. 79-91). Paris: UNESCO / IAMCR.
- Hall, S. (2017). *Temsil Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*. (İ.Dündar, Çev.) İstanbul: Pinhan.
- Hendricks, S. (2018, Şubat 8). Five Oscar-winning films that fail the Bechdel gender test [Blog yazısı]. <https://bigthink.com/high-culture/five-oscar-winning-films-that-fail-the-bechdel-test/> adresinden erişilmiştir.
- Hirschlag, A. (2023, Ocak 9). Young kids meet women in traditionally 'male' jobs and their reaction speaks volumes. *Upworthy*. <https://www.upworthy.com/kids-minds-are-blown-in-a-psa-designed-to-change-the-idea-that-jobs-are-tied-to-gender-hw> adresinden erişilmiştir.
- İstanbul Ekonomi Araştırma (2021), *Türkiye Raporu*, <https://turkiyeraporu.com/arastirma/5558-5558/> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, L. M. (2019, Eylül 30). Olympic sprinter Allyson Felix just broke one of Usain Bolt's world records. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2019/09/30/sport/allyson-felix-world-record-trnd/index.html> adresinden erişilmiştir.
- Johnston, C. (2014). *Women's cinema as counter-cinema*. In MacKenzie, S. (Eds.), *Film Manifestos and Global Cinema Cultures: A Critical Antholog*. (s. 347-356). Berkeley: University of California Press. 10.1525/9780520957411-100
- Karasar, N. (2023). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Kellner, D., & Share, J. (2007). *Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education*. In D. Macedo & S.R. Steinberg (Eds.), *Media literacy: A reader* (pp. 3-23). New York: Peter Lang
- Kimmel, M.S. (2005). *The gender of desire: essays on male sexuality*, New York: State of New York University.
- Kezer, F., Çetiner, K. (2019). MEB tarafından öğretmenlere önerilen eğitim içerikli filmlerin ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Eğitim ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 10(3), 202-218. 10.21031/epod.547240
- Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, D.Kömürcü Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). Öğretmenlerin 2017 Eylül dönemi mesleki gelişim çalışmaları.
- Mulvey, L. (2012). Görsel Zevk ve Anlatı Sineması, Antmen, A. (Ed.), *Sanat/Cinsiyet içinde* (s.302-307). İstanbul: İletişim.
- Ökten, Ş. (2009) Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/toplumsal-cnsyet-ve-ktidar-gneydou-anadolu-blgenn-toplumsal-cnsyet-dzen-gender> adresinden erişilmiştir.
- Öz, G. G. (2019). Türk sinemasında kadının temsil sorununa alternatif bir yöntemle bakmak: Bechdel Test. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 467-487. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/630667> adresinden erişilmiştir.
- Özen, Y. (2017). *Yeşim Ustaoglu sinemasında toplumsal cinsiyet ve kadın*. (Yüksek lisans tezi). <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/663737> adresinden erişilmiştir.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. London: Sage.

- Schuster, A. (1973 September 21). Billie Jean Slam-Bangs Riggs to Defeat. *Pittsburgh Post- Gazette*, pp.1
- Smelik, A. (1998). *And the mirror cracked: feminist cinema and film theory*. New York: St. Martin's Press.
- Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2023, Aralık 21). https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir_Kalk%C4%B1nma_Ama%C3%A7ları adresinden erişilmiştir.
- Şener, G., Öztürk, E. (2022). Effie Awards Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği karnesi. <https://www.rvd.org.tr/uploads/2023/05/effie2022-arastirmaraporu-12052023.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Tanrıöver, H. U. (2007). *Kadın odaklı habercilik: medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hakları ihlalleri*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Toker, H. (2017). Kadın ve medya: Norvec ve Türkiye. D. Altun & H. Toker (Ed.). *Toplumsal cinsiyet: Farklı disiplinlerden yaklaşımlar içinde* (s. 141-162). Ankara: Nika.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (2016). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Amaçlar. <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/toplumsal-cinsiyet-esitligi/> adresinden erişilmiştir.
- CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, Türkiye ve Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu. (2010). *Türkiye'nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi'ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor için STK Gölge Raporu*. <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/06/CedawTR6.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Upworthy. (2016, 1 Eylül). A class that turned around kids' assumptions of gender roles. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=G3Aweo-74kY> adresinden erişilmiştir.
- Williams, S. (2019, Ağustos 11). Üstün dayanıklılık gerektiren sporlarda kadınlar erkeklerden daha mı başarılı. *BBC*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-49311062> adresinden erişilmiştir.
- Wollstonecraft, M. (2021). *Kadın haklarının gerçekleştirilmesi*. (D. Hakyemez, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Yeşil, A., Balcı Karaboğa, F. A. (2021). Ortaokul öğrencilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 28, 51-78. 10.14689/enad.28.3
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Atıf Biçimi / How to Cite This Article

Nazlı, R., & Filiz, S. (2024). Sample films in the scope of the teacher professional work program: the concept of gender. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 28, 44-64.